

Eutanasia 2: Kuolevan hoitoon liittyvien käsitteiden sekamelska

Kuolevan ihmisen hoitoon ja eutanasiaan liittyy monenlaisia käsitteitä, jotka eivät ole suurelle yleisölle täysin selkeitä. Rakentavan keskustelun mahdollistamiseksi osapuolilla pitäisi olla yhdenmukainen ymmärrys käytettyjen käsitteiden sisällöstä. Muuten puhumme toistemme ohi, tahattomasti tai tarkoituksellisesti.

Poikani Einon kuolemisen kertonut Ilta-Sanomien juttu oli otsikoitu ”Olin halunnut pojalleni eutanasian”. Tämä herätti joissain ristiriitaisia ajatuksia: ”Eihän lapsi voi saada eutanasiaa”, ”eihän kukaan voi haluta eutanasiaa toiselle, sen pitää aina olla ihmisen oma pyyntö”, ”kyseessä oli henkilö, joka ei pystynyt ilmaisemaan omaa tahtoaan, ei sellainen voi saada eutanasiaa”, ”ei tämä juttu liity mitenkään eutanasia-keskusteluun”, ”media johti ihmisiä harhaan.”

Tässä kirjoituksessa käsittelen ensisijaisesti eutanasian käsitettä. Mitä eutanasia on ja mitä se ei ole.

Ihmisen sairastuessa vakavasti on lääkärin ensimmäisenä tavoitteena sairauden parantaminen. Mikäli parantaminen ei ole mahdollista, pyritään sairauden etenemistä hidastamaan ja helpottamaan oireita. Kun sairausprosessi etenee, hyödyttömiksi arvioituja hidastavia hoitoja karsitaan pois ja hoidon painopiste siirtyy oireenmukaiseen hoitoon, jota tehostetaan tilanteen mukaan. Tämä palliatiiviseksi hoidoksi kutsuttu toiminta on *elämänlaatua tukevaa kokonaishoitoa, jossa keskeistä on kivun ja muiden oireiden lievitys sekä psyykkisten, sosiaalisten ja hengellisten tarpeiden huomioon ottaminen* (1). Kun kuoleman arvioidaan tapahtuvan lähitulevaisuudessa, ryhdytään tätä oireita lievittävää hoitoa joissain vaiheessa kutsumaan saattohoidoksi.

Tuntien tai muutamien päivien sisällä kuolevan suuresti kärsivän potilaan kohdalla voidaan äärimmäisenä hoitotoimenpiteenä käyttää palliatiivista sedaatiota, joka tarkoittaa tajunnantason voimakasta alentamista lääkkeiden avulla. ”Nukutettu” ihminen ei ymmärryksemme mukaan koe kärsimystä.

Mitkään tällä hetkellä käytössä olevista hidoista tai hoitopäätöksistä eivät edusta eutanasiaa. Kuoleman lähestyessä tapahtuvan hoitojen lopettamisen, aloittamatta jättämisen tai palliatiivisen sedaation intentiona eli tarkoituksena ei ole potilaan kuoleman tuottaminen vaan kuoleman salliminen. Kuoleman väistämätöntä tuloa ei yritetä hidastaa. Näin toimien halutaan vähentää kärsimystä: mitä nopeammin potilas kuolee, sitä vähemmän hän ja hänen omaisensa ehtivät kärsiä.

Eutanasiassa intentiona on aina kuoleman tarkoituksellinen (välitön) tuottaminen. Tätä toimenpidettä voi sitten kutsua hyväksi kuolemaksi, elämän lopettamiseksi, tappamiseksi, surmaamiseksi tai murhaamiseksi.

Lääkäriliiton sivuilta löytyy tukeva tietopaketti eutanasiaan ja kuolevaan hoitoon liittyvistä asioista (1). Sivuilta löytyy mm. tallenne Lääkäriliiton lääkäreille järjestämästä eutanasiaa käsittelevästä keskustelutilaisuudesta (Turku 13.2.2017). Suosittelen lämpimästi tätä sivustoa kaikille, jotka haluavat tutustua aihepiiriin syvällisemmin. Terminologiaa on avattu huolellisesti liitteessä ”*Elämän lopun hoidon ja toimenpiteiden terminologiaa_pitkä katsaus*”, jossa todetaan mm. seuraavaa:

”Eutanasialla tarkoitetaan ”lääkärin tarkoituksellisesti suorittamaa potilaan surmaamista lääkkeitä antamalla tämän toistuvasta, vapaaehtoisesta ja oikeustoimikelpoisesta pyynnöstä.”

Englannin kielessä on käytetty jaottelua kolmeen eri tyyppiseen eutanasiaan:

Voluntary euthanasia, jossa henkilö itse vakaasta ja toistuvasta tahdostaan ilmaisee halunsa eutanasiaan.

Non-voluntary euthanasia, jossa ei ole tietoa henkilön sen hetkisestä tahdosta eutanasian suhteen ja henkilö ei ole kykenevä sitä ilmaisemaan (esim. vauvaikäinen lapsi).

Involuntary euthanasia, jossa eutanasia toteutetaan vastoin henkilön tahtoa.

Näistä kahta viimeksi mainittua Euroopan palliatiivisen hoidon yhdistys (European Association for Palliative Care eli EAPC) ei pidä eutanasiaa, vaan murhana.”

"*Involuntary euthanasia*" ei käsitteenä ole eutanasiakeskustelussa tarpeellinen muutoin kuin natsien 40-luvulla harjoittamaan "eutanasiaan" viitatessa.

Lääkäriliiton termikatsauksen mukainen eutanasian suomenkielinen määrittely on ongelmallinen. Mikäli eutanasian katsotaan olevan mahdollista vain kompetenttien aikuisten kohdalla, pitäisi keksiä uusia termejä käydessämme keskustelua muista potilasryhmistä. Tietysti on mielekästä pyrkiä määrittelemään eutanasia kapeasti, mikäli ei lähtökohtaisesti halua tai uskalla ryhtyä keskustelemaan muiden ryhmien mahdollisuudesta kuolinapuun. Tällöin voi helposti todeta, ettei tämä tai tuo ole ollenkaan eutanasiaa, ei tämä kuulu mitenkään koko keskusteluun, tässä on ymmärretty koko käsite väärin.

Maailmalla joka tapauksessa käytetään eutanasia-termiä laajemmassa merkityksessä. Hollannissa on käytössä malli äärimmäisen vaikeavammaisten vastasyntyneiden elämän lopettavasta hoidosta (Groningen protocol) (2,3). Asiaa käsittelevissä tieteellisissä artikkeleissa käytetään toistuvasti eutanasia-sanaa (esim. *euthanasia in newborns* tai *neonatal euthanasia*).

Monenlaisia muitakin termejä käytetään. Kanadassa eutanasia tuli mahdolliseksi kesällä v. 2016. Siellä käytetään termiä *Medical assistance in dying (MAID)*, joka sisältää käsitteet *clinician-assisted medical assistance in dying* (aiemmin *voluntary euthanasia*) ja *self-administered medical assistance in dying* (aiemmin *medically assisted suicide*) (4). Australiassa Victorian osavaltiossa eutanasia tulee lailliseksi 19.6.2019, siellä käytetään termiä *Voluntary assisted dying (VAD)* (5,6).

Suomessa jotkut pelkäävät eutanasian käytön laajenemista koskemaan lapsia, dementikoita ja muita ihmisiä, jotka eivät kykene tekemään oikeustoimikelpoista pyyntöä surmaamisestaan. Näitä pelkoja esiintuvia ihmisiä voisi kai rauhoitella toteamalla, ettei eutanasia (määritelmän mukaan) kerta kaikkiaan voi tällä tavoin levitä, olette ymmärtäneet käsitteen väärin, olkaa siis rauhassa.

Voisimme Suomessakin määritellä eutanasian yksinkertaisemmin: ihmisen kuoleman tarkoituksellinen tuottaminen lääketieteellisin keinoin tilanteessa, jossa teon arvioidaan olevan ihmiselle eduksi vähentämällä hänen kärsimystään. Näin olisi helpompi keskustella eutanasian käytön rajoista ja sen käytännön toteuttamisesta.

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan potilaan tahdon mukaisen eutanasian sallimista ("voluntary euthanasia"). Poikani kohdalla olisi ollut kyseessä "non-voluntary euthanasia". Euroopan palliatiivisen hoidon yhdistyksen määritelmän mukaisesti oikea otsikko Ilta-Sanomien jutulle olisi ollut "Olin halunnut poikani murhattavan". Voi sentään.

1. <https://www.laakariliitto.fi/liitto/etiikka/tietoa-eutanasiasta/>
2. <http://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMp058026#t=article>
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Groningen_Protocol
4. <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/medical-assistance-dying.html>
5. <https://yle.fi/uutiset/3-9953367>
6. <https://end-of-life.qut.edu.au/euthanasia>

Seuraavaksi:

Takaisin Einon sängyn äärelle – kuolema kuivumalla